

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kirjallinen lausuntopyyntö 3.9.2026

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta pyytää kirjallista asiantuntijalausuntoa koskien HE 63/2026 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsiin liittyvien rikosepäilyjen selvittämisessä avustavista terveydenhuollon yksiköistä

Kiitämme mahdollisuudesta lausua edellä mainitusta hallituksen esityksestä.

Toteamme lakiesityksen kokonaisuutena tarkastellen ottavan erinomaisesti huomioon lapsen edun turvaamisen, ja tähän liittyen muun muassa valtion ratifioimat kansainväliset sopimukset, uhridirektiivin, lapsenhuoltolain sekä mahdollistavan merkittävällä tavalla oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköiden toiminnan sisällön kehittämisen ja laajentamisen.

Toteamme lakiesityksen perusteluineen selkiytyneen siitä, mitä aiemmalla laajalla lausuntokierroksella oli lausuttavana. Kiitämme, että lainvalmistelussa on tarkasteltu ja punnittu aiemmalla laajalla lausuntokierroksella esille tuotuja seikkoja.

Kiinnitämme huomiota hallituksen esityksen perustelussa ja lakitekstissä seuraaviin seikkoihin:

1 § Soveltamisala

Ikärajan asettaminen alle 18-vuotiaisiin on kannatettavaa.

2 § Yksikön tehtävät

kohta 1)

Perusteluista ei käy yksiselitteisesti esille, mikä viranomaistaho vastaa arkaluontoista tietoa sisältävän yhteenvedon säilyttämisestä sekä tiedottaa huoltajia yhteenvedosta ja lapsen asian käsittelystä moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä. Perusteluista ei käy esille, onko huoltajilla ja lapsella itsellään oikeus saada kopio ko. yhteenvedodokumentista. Tältä osin tarkennus olisi tarpeellinen. Selkeimmäksi ja rikosepäilyn selvittämisen kannalta tarpeelliseksi katsomme, että yhteenvedoa pyytänyt viranomainen vastaisi säilyttämisestä sekä oikein ajoitetusta huoltajille tiedottamisesta.

kohta 2)

Rikoksesta epäiltyinä olevien ja rikosten todistajina kuultavien lasten sisällyttäminen yksikköjen tehtäviin on kannatettavaa. Rikoksesta epäiltyjen lasten ja rikoksen todistaneiden lasten lääketieteellisten ja oikeuslääketieteellisten tutkimusten sisällyttäminen yksikön tehtäviin on kannatettavaa. Todetaan tämän mahdollistaminen lasten edun mukaiseksi.

Lakiesityksen 4 §:ssä yksikköjen tiedonsaantioikeus kuitenkin rajataan vain niihin tilanteisiin, joissa epäillään lapsen joutuneen rikoksen uhriksi. Tiedonsaantioikeutta ei siten olisi niiden lasten asiassa, joita epäillään rikoksesta, tai joita on tarpeen kuulla todistajina, tai joille tehdään lääketieteellinen tai oikeuslääketieteellinen tutkimus.

Esitämme voimakkaan huolemme sen suhteen, poissulkeeko tämä rajausta merkittävän osan siitä lisähyödyistä, jonka yksikköjen asiantuntijat voivat parhaalla lapsen edun huomioivalla tavalla tarjota rikosepäilyn selvittämiseen. Kuten lakiesityksen perustelussa todetaan, esitutkintaviranomainen todennäköisesti pyytäisi yksiköiltä oikeuspsykologista osaamista vaativaa apua sellaisissa tilanteissa, joissa lapsitodistajalla tai rikoksesta epäillyllä lapsella on esimerkiksi kehityksellisiä haasteita, vähintään keskivaikeita mielenterveyden häiriöitä tai autismikirjon piirteitä. Mikäli yksikön asiantuntijoilla ei ole käytettävissä terveydenhuollon tietoja, ei esimerkiksi oikeuspsykologisen haastattelun toteuttaminen tai avustaminen poliisin tekemässä kuulustelussa

ja sen valmistelussa tuottaisi olennaista lisäarvoa verrattuna siihen, miten poliisi toteuttaa kuulustelun ilman kyseisiä lisätietoja. Esimerkiksi lapsen kielellisen kehityksen häiriöistä on tarpeellista tietää, kuinka vaikea-asteisesta häiriöstä ja mille kielelliselle osa-alueelle häiriö on painottunut. Psykykkisesti oireilevien rikoksesta epäiltyjen osalta olisi olennaista tietää muun muassa mahdolliset realiteettitestauksen poikkeamat ja se, onko rikoksesta epäillyllä todettu psykoottista oireilua.

Yksiköissä tehtävissä lääketieteellisissä ja oikeuslääketieteellisissä tutkimuksissa lastentautien erikoislääkäri on olennaista tutustua tutkittavansa aiempiin terveystietoihin voidakseen luotettavasti arvioida tutkimuslöydöksiä ja voidakseen tehdä lääketieteellisiä johtopäätöksiä ja lausua tutkimuksesta kaikkien osapuolten oikeusturvan kannalta validisti.

Ehdotamme, että lakiesitystä tarkennettaisiin siten, että yksiköillä olisi tiedonsaantioikeus myös rikoksesta epäiltyjen lasten ja lapsitodistajien osalta.

kohta 3)

-

kohta 4)

Ensivaiheen psykososiaalisen tuen antaminen kohdassa 2 tarkoitetulle lapselle ja hänen huoltajilleen olisi lapsen edun kannalta harkittu ja arvokas lisäys lakiesityksen mukaisena uutena tehtävänä yksiköille. Yksiköissä tämä tarve on tunnistettu ja ensivaiheen tukea tarjotaan nykyisinkin, mutta lakiin kirjattuna kehittäminen tulisi olemaan koordinoitumpaa ja systemaattisempaa. Kannatetaan tämän tehtävän vakiinnuttamista lain myötä.

kohta 5)

-

3 § Moniammatillinen asiantuntijaryhmä

-

4 § Oikeus saada ja antaa tietoja

kohta 1)

-

kohta 2)

-

kohta 3)

Kohdassa 3 todetaan, että yksiköllä olisi oikeus saada maksutta ja salassapitosäynnösten estämättä 2 §:n 3 kohdan nojalla laatimansa lausunto sitä pyytäneeltä viranomaiselta, jos lausunto on välttämätön yksikön edustajan toimimiseksi todistajana kyseistä rikosepäilyä koskevassa oikeudenkäynnissä. Tämä on ymmärrettävissä siten, että yksiköt eivät säilyttäisi laatimiaan lausuntoja. Toisaalta lakiesityksen perusteluosio ei tuo riittävää selvyyttä siihen, miten yksikössä materiaalin säilyttämisen tai tutkimuksen päätyttyä sen poistamisen suhteen tulisi toimia. Perusteluosiosta ei riittävässä määrin tarkennu, olisiko jatkossa tarkoitus tehdä tapauskohtaisesti arkistointiaikaa koskevat päätökset, mikäli materiaalia voidaan yksiköissä säilyttää.

Julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019) 21 § koskee tietoaineistojen säilytystarpeen määrittämistä. Silloin, kun niiden säilytysaika ei ole erikseen säädetty laissa, on erityisen tärkeää varmistaa tiedon tuottaneelle taholle annettava ohjeistus tarkasti. Pyydämme varmistamaan, että laissa ja/tai sen perustelussa määritellään selkeästi yksikköjen tuottaman materiaalin elinkaari ja säilytyksestä vastaava taho. Aiemmalla laajalla lausuntokierroksella olemme lausuneet asiantuntijayksikön toimintaa voivan hankaloittaa etenkin, mikäli kaikki yksikön osana lapsiin liittyvien rikosten tutkintaa tuottama materiaali jouduttaisiin poistamaan välittömästi tutkimuksen valmistuttua.

5 § Yksikön henkilöstöä sekä toimitiloja ja toimintavälineitä koskevat vaatimukset

-

6 § Työnohjaus

-

7 § Järjestämisvastuu

-

8 § Sopimus ja kustannusten korvaaminen

-

9 § Korvauksen maksaminen

-

10 § Ohjaus, yhteistyö ja osaamisen kehittäminen

-

11 § Voimaantulo

-

Pohjois-Savon hyvinvointialue

Marja Darth, lasten oikeuspsykiatrian osastonylilääkäri

Ilona Luoma, lastenpsykiatrian professori

Anita Puustjärvi, lastenpsykiatrian ylilääkäri